

**EKOLOŠKI PROGRAMI I RADIONICE NA DJEČJEM ODJELU GRADSKJE KNJIŽNICE
VUKOVAR**

Ecology programs and workshops on children's department of the Vukovar Public
Library

Godina XIX
Broj 1-2
2015

Marija Bugarski
Gradska knjižnica Vukovar
marybugarski@gmail.com

UDK / UDC **027.625(497.5 Vukovar):379.81**

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received : 24.08.2015.

Sažetak

Svjesni problema zagađenja okoliša mnogobrojne institucije okreću se promociji zaštite i očuvanja prirode, među kojima je i Gradska knjižnica Vukovar. Pobjedom na natječaju „Moja zelena zona“ Zagrebačke banke, osigurana su sredstva za uređenje dvorišta u ogranku Sotin, ali isto tako sve knjižnične aktivnosti usmjerene su na problematiku ekologije i očuvanja okoliša. U članku su predstavljene radionice koji su organizirani i realizirani na Dječjem odjelu. Detaljno su predstavljene tjedne edukativno-kreativne radionice, predstave za vrtićku djecu, edukativne radionice za osnovnoškolce, promocije knjiga s ekološkom tematikom, s ciljem da djeca kroz igru i na zabavan način uče o važnosti očuvanja okoliša. U članku su predstavljene i neki iskoraci u radu knjižnice, kao što su izvođenje pokusa, mikroskopska istraživanja, seciranje glista, recikliranje, izrada novih predmeta itd. Knjiga je i dalje u središtu svega,

od nje kreće cijela priča koja se kasnije širi u neka nova područja u kojima se knjižnica do sada nije nalazila.

Ključne riječi: ekologija, očuvanje okoliša, problem zagađenja okoliša, knjižnice, ekološke radionice

Summary

Aware of the problem of the environmental pollution, many institutions are turning to the promotion of protecting and conserving the nature, and one of those institutions is the Vukovar Public Library. Winning the Zagrebacka Bank's competition "My green zone" provided necessary funds for Sotin branch's garden decoration, but also all the activities of the library are now focused on the issues of ecology and environmental protection. The paper presents the programs and workshops that are organized and implemented on the children's department. Presented in detail are weekly educational and creative workshops, performances for children in kindergarten, educational workshops for children in elementary school, book promotions with environmental subject, all with the goal of children learning about the importance of preserving the environment through playing and having fun.

This paper presents some steps forward in the activities of the library, such as conducting experiments, microscopic investigations, dissecting worms, recycling, making new items, etc. The book is still in the center of attention, it starts the story which later goes to some new areas completely new for the library.

Keywords: ecology, the environment, the problem of environmental pollution, libraries, environmental workshops

Uvod

Sredinom 20. stoljeća čovjeka aktivnije zaokuplja problem opstanka na Zemlji jer je uzročnik višestruke devastacije prirode, tj. ekološke katastrofe. Industrijska proizvodnja, buka, promet, enormne količine različitoga otpada, zagađivanje zraka, vode i tla, radioaktivna kontaminacija, ugroženost biljnih i životinjskih vrsta, dio su problema koji čovjeku nameće stav na drugačije promišljanje o njemu samome u odnosu prema drugim ljudima te odnosu prema okolini tj. prirodi. Izlaz iz takve situacije stavlja svakoga od nas u aktivan odnos koji se temelji na (su)odgovornosti. Upravo zbog toga na rješavanje ekoloških problema treba djelovati suradnjom i odgovornošću svih ljudi te razvijanjem ekološke svijesti budućnih naraštaja putem odgoja i obrazovanja za kvalitetniju i ljepšu budućnost.¹

Svakodnevno se susrećemo s problemom zagađenja planeta Zemlje i uništenjem prirodnih bogatstava. S druge strane, susrećemo se i s preporukama o tome kako možemo zaštititi planet Zemlju, sačuvati okoliš i kako našim postupcima možemo pridonijeti zaštiti planeta. Postavlja se pitanje gdje su u tome knjižnice? Neupitna je uloga knjižnica koje u svojem fondu imaju knjige o zaštiti okoliša, a koje redovito nudi svojim korisnicima. No, kako još mogu pridonijeti očuvanju planeta Zemlje?

Današnja uloga knjižnica značajno se promijenila jer knjižnice se svakodnevno moraju natjecati s ostalim konkurentima koji nude zabavnije sadržaje poput kina, trgovačkih centara, kafića itd. Zbog toga se mijenja i knjižnična djelatnost te su dozvoljeni izleti u neka do sada neistražena područja. U nastavku rada predstavljeni su programi i radionice u okviru „Zelene zone Gradske knjižnice Vukovar“ koji su se realizirali na Dječjem odjelu, kao i iskustva u radu i rezultati.

Projekt Moja Zelena zona Zagrebačke banke

Važnost očuvanja okoliša prepoznale su mnogobrojne institucije koje u okvirima svojih djelatnosti potiču projekte i programe usmjerene prema zaštiti i očuvanja okoliša. Među njima je, u Republici Hrvatskoj, i „Zagrebačka banka koja je u suradnji s

¹ Cindrić, Anita. Ekološka promišljanja u likovnim aktivnostima djece predškolske dobi / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000. str.55.

Regionalnom energetsom agencijom Sjeverozapadne Hrvatske objavila natječaj za donacije – Moja zelena zona. Cilj je ovoga natječaja prijava projekata koji se odnose na obnovljive izvore energije te edukativne i istraživačke projekte. Na natječaj Moja zelena zona za inovativne i održive projekte upotrebe zelenih tehnologija i energetske učinkovitosti prijavilo se više od 120 projekata², među kojima je pobijedila Gradska knjižnica Vukovar, ogranak Sotin s projektom: *Eko-knjižnica : za prijateljstvo s prirodom*. Ogranak Sotin iza zgrade u kojoj se nalazi knjižnica ima travnatu neiskorištenu površinu za koju je izađen nacrt o uređenju vrta i dječjeg igrališta s kojim se knjižnica prijavila na natječaj. Vrijednost ovoga projekta prepoznat je od strane mnogobrojnih ljudi koji su svojim glasovima omogućili da projekt Eko-knjižnica pobijedi.

Slika 1.

Nakon službene obavijesti o pobjedi na natječaju uslijedili su pripreme i organiziranje poslovanja koje je bilo usmjereno na ekologiju, očuvanje i zaštitu okoliša. Dogovoreno je da će se, osim radionica koje će se tjedno provoditi na Dječje odjelu, organizirati i edukativne radionice sa školama, kreativne radionice s vrtićima, obrade lektira i promocije knjiga orijentiranih prema ekologiji, a svi programi detaljno će biti predstavljeni u nastavku članka. Također je odlučeno da će sajam knjige LikeBook koji se održava treću godinu za redom nositi naziv Zeleno srce grada³ te tematski biti vezan

² Zagrebačka banka: Zelena Zona. URL:

http://www.zelenazona.hr/home/wps/wcm/connect/zelen/zona/zaba_u_akciji/donacije_i_sponzorstva/moja_zelena_zona_odabrani_finalisti (25.5.2015.)

³ Gradska knjižnica Vukovar. URL: <http://www.gkvu.hr/index.php/vijesti/225-gradska-knjiznica-vukovar-organizirala-je-likebook-3-i-gradu-vukovaru-poklonila-zelenu-citaonicu-> (25.05.2015.)

za ekologiju, očuvanje okoliša, upoznavanje biljnoga i životinjskog svijeta te promicanje zdravoga načina života. Na sajmu je uz mnogobrojne nakladnike, popratne sadržaje usmjerene prema djeci – čitanje slikovnica, kreativne radionice, ekološke igre, predstavljanje projekata učenika srednjih škola te radova osoba treće životne dobi iz Doma za starije i nemoćne osobe Vukovar središnja aktivnost bila otvaranje Zelene čitaonice grada u kojoj su sudjelovali djelatnici Knjižnice, suradnici i posjetitelji koji su zasadili začinsko bilje u gredice koje su formirane tako da tvore oblik glagoljičnoga loga Gradske knjižnice Vukovar. Logo čini centralni objekt Zelene čitaonice te je okružen klupicama koje stoje na raspolaganju građanima grada Vukovara. Putem Zelene čitaonice Knjižnica je izašla izvan svojih zidova i smjestila se u centru grada.

Godina XIX
Broj 1-2
2015

Glasnik
Društva
knjižničarstva
Slavonije
i Baranje

Slika 2.

Uređenje dvorišta ogranka Gradske knjižnice Vukovar - Sotin

Ogranak Gradske knjižnice Vukovar u Sotinu smješten je u kući koju dijeli zajedno s poštanskim uredom. Građevina u kojoj je smještena knjižnica prenamijenjena je

obiteljska kuća iza koje se nalazi dvorište koje je godinama stajalo neuređeno. Uvidjevši ogroman potencijal toga prostora, odlučeno je da se na tom prostoru uredi plastenik, povrtne gredice, dječje igralište opremljeno ljuljačkama i drugim prikladnim spravama namijenjenima djeci za igranje na otvorenome. Na taj način prostor je podijeljen u nekoliko zasebnih dijelova koji se međusobno isprepliću i čine skladnu cjelinu. U Sotinu ne postoji dječje igralište, te je uređenjem ovoga prostora knjižnica selu poklonila i dječje igralište.

Sama specifičnost ogranka Sotin otvara dodatne mogućnosti i aktivnosti za djecu koje nije moguće realizirati u gradu, već samo na selu. Djeca na selu koja odrastaju u okruženju koje se bavi poljoprivrednim aktivnostima i sama pokazuju interes za uzgoj poljoprivrednih proizvoda. Također im je bitno te aktivnosti približiti kroz igru jer kako autorice Uzelac, Lepičnik-Vodopivec i Anđić navode „igra je preduvjet razvoja osjetljivosti djece za održivi razvoj. Vodeća uloga igre u procesu razvoja osjetljivosti djece, posebice djece predškolske i rane školske dobi, za održivi razvoj objašnjava se sljedećim:

- dijete ima potrebu za igrom
- igra djetetu čini zadovoljstvo
- igra motivira dijete
- igra prerasta u razne oblike izražavanja
- igra je početak izvora iskustva, doživljaja, interesa, spoznaja, ponašanja i sl.⁴

Svako dijete ima potrebu za igrom i kroz igru uči. Igra je sastavni dio odrastanja svakoga djeteta i ukoliko mu se kroz igru prezentiraju određene stvari dijete i nesvjesno uči. Uređeni prostor Ogranka Sotin s novim spravama i igračkama poslužio je kao pozivnica djeci da dođu u knjižnicu. Nakon što su djeca počela dolaziti u knjižnicu i počela stjecati naviku svakodnevnog dolaska poslije škole na igranje i druženje, zadovoljen je sljedeći čimbenik, a to je da igra djetetu čini zadovoljstvo. Dok su se djeca igrala i promatrala uređenje prostora, stvorila im se želja i motivacija da i oni sami pomognu i uključe se u cjelokupni proces. Dvorište knjižnice ogranka Sotin počeli su doživljavati kao svoje i na jednoj od radionica zajedno s knjižničarkom posadili su biljke u vrtne gredice. „Sadnjom bilja kod djece stvaramo pozitivan odnos prema živim bićima.

⁴ Uzelac, Vinka; Lepičnik-Vodopivec, Jurka; Anžić, Dunja. Djeca – odgoj i obrazovanje – održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2014. str. 39.

250

broj bibliografske jedinice

Sudjelovanjem u različitim ekološkim akcijama, likovnim aktivnostima djeca osvještavaju svoj ekološki odgoj.“ – ističe Anita Cindrić.⁵ Zanimljivo je kako se poslije toga kod njih javila želja i potreba da i u svojim vrtovima kod kuće zasade neke biljke i stvore svoj „mini-vrt“ o kome će se brinuti. Djeca su na tjednim radionicama redovno dolazila obići i zaliti posađene biljke, okopavati ili čupati travu. Svaka bi radionica započela čitanjem priče, slikovnice ili pjesme povezane s prirodom, a završila kreativnom radionicom na kojoj su djeca izrađivala predmete ili crtala motive iz pročitanaog teksta.

Godina XIX
Broj 1-2
2015

Slika 3.

KNJIŽNIČARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničarstva
Slavonije
i Baranje

⁵ Cindrić, Anita. Ekološka promišljanja u likovnim aktivnostima djece predškolskog uzrasta. / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000. str.59.

Slika 4.

Tjedne radionice za djecu

U središnjem objektu Gradske knjižnice Vukovar dogovoreno je također da će se svi programi orijentirati prema Zelenoj zoni i zaštiti okoliša te putem njih promicati važnost zaštite okoliša i očuvanja planeta Zemlje. Provođenje programa započelo je u veljači 2014. godine i trajalo je do lipnja 2014. godine. Skupine na koje su se usmjerile radionice bila su djeca predškolske i školske dobi, a cilj radionica bio je djecu kroz igru upoznati s prirodom koja ih okružuje, opasnostima koje prijete čistom okolišu te načinima kako spriječiti zagađenje prirode kao što su razvrstavanje otpada i recikliranje. Kako su knjižničarke bile površno upoznate s temom ekologije prije organiziranja radionica prikupile su, proučile i iščitale literaturu na temu ekologije te se upoznale s trenutnim metodološkim pristupima u radu s djecom vezanima za odgoj i obrazovanje u pogledu ekologije.

Autori Lana i Rossow navode sljedeće: „U analizi aktivnosti koje se mogu organizirati o okolišu ili se događaju:

1. Aktivnosti uz Dane okoliša
2. Igre uz Dane okoliša
3. Umjetničke programe o okolišu

4. Sajmove o problemima okoliša
5. Radionice o problemima okoliša
6. Izlete, ekskurzije u prirodu/okoliš“ (Lane i Rossow, 1993:234-236)⁶

Iz popisa ponuđenih aktivnosti koje bi knjižničarke mogle provoditi s djecom odlučeno je organizirati aktivnosti uz Dane okoliša, igre uz Dane okoliša na otvorenome, te kreativne i edukativne radionice o okolišu. Edukativno-kreativne radionice koje su se održavale svakoga tjedna jesu Eko-laboratorij i Čuvari okoliša koje će biti detaljnije predstavljene u nastavku članka.

Eko-laboratorij

Eko-laboratorij edukativna je radionica koja se održavala ponedjeljkom od 17.00 do 19.00 sati. Sam laboratorij utemeljen je na ideji centra učenja, tj. centra aktivnosti vodeći se preporukama Biserke Petrović-Sočo: „centar učenja trebalo bi dizajnirati tako da djeci omogući konkretnu eksploraciju, rješavanje problema i igru. Poštovanje dječjih sposobnosti i interesa jest srce centra aktivnosti. Ravnoteža između poznatih i novih, izazovnih materijala i zadataka koji potiču zanimanje i omogućuju razvijanje sposobnosti čine centre aktivnosti najučinkovitijima“⁷. Cilj ove radionice bio je djeci pružiti mogućnost izvođenja pokusa u kontroliranim uvjetima uz nadzor odrasle osobe. Za izvođenje radionice prostor je opremljen mikroskopima, teleskopom, različitim uzorcima, kako bi što više podsjećao na laboratorij, a knjižničarka je na svakoj radionici nosila bijeli ogrtač te time djecu asocirala na znanstvenike.

Vodeći se sugestijama za formiranje centra aktivnosti predloženih od strane Biserke Petrović-Sočo organizirane su radionice utemeljene na sljedećim sugestijama i to da:

1. materijali trebaju biti djeci na raspolaganju; pravila i dogovori moraju biti jasno definirani;
2. poželjno je i poticajno da djeca međusobno razgovaraju, dijele ideje, materijale i zajednički rješavaju probleme;

⁶ Uzelac, Vinka; Starčević, Irena. Djeca i okoliš. Rijeka: Adamić, 1999. str. 12.

⁷ Petrović-Sočo, Biserka. Neke suvremeno stručno-metodičke osnove ekološkog odgoja u predškolskoj ustanovi / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000. str.44.

3. središta aktivnosti moraju odgovarati različitim razinama koncentracije, pažnje i kompetencije;

4. djecu se potiče da dijele svoje ideje i zaključke, što je jednako važan proces zajedničkoga rada⁸.

Pokusi su imali određenu matricu po kojoj su se provodili. Na početku je otkriven naziv pokusa koji je bio prilagođen i zanimljiv djeci kao npr. Napuhano čudovište, Čudesno vreteno, Ribice, hop!, Brze klice, Nevidljiva tinta, Zarobi pticu, Akrobati u ravnoteži, Zmijska vrtoglavica itd. Ti su nazivi kod djece dodatno budili znatiželju jer ih je zanimalo što se skriva iza toga naziva. Nakon otkrivanja naziva slijedio je popis materijala koji će se koristiti u tom pokusu te razgovor o tome kako bi se ti materijali mogli povezati i koji je cilj pokusa. U ovim razgovorima na površinu je izlazila dječja mašta koja nema granica jer ovdje su se mogle čuti različite zamisli. Nakon otkrivanja materijala i razgovora o njihovu isprepletanju uslijedilo bi otkrivanje korakâ pokusa i izvođenje istoga. U ovoj fazi djeca su iznosila svoja predviđanja o tome koji bi mogao biti ishod pokusa.

Na ovakav način provedeno je sveukupno 29 pokusa na kojima su djeca mogla vidjeti različita ponašanja predmeta u prirodi, testirati zakone fizike, promatrati kemijske reakcije te nakratko postati mali znanstvenici.

Izvođenjem pokusâ kod djece se nastojala probuditi ljubav prema znanosti, potaknuti ih na istraživanje, promatranje, predviđanje i očekivanje određenih rezultata. Izvođenje pokusa kao i izrada različitih predmeta kod djece potiču razvoj senzomotoričkih vještina, a također i osjećaj zadovoljstva, sreće te ponosa zbog toga što su svojim rukicama napravili neki novi predmet ili nešto dobro uradili.

Radionica je bila namijenjena za djecu stariju od 5 godina. Kako je radionica izazvala veliki interes kod djece koja su redovno dolazila, pojavio se problem razlike u razini kompetencija između najmlađih i najstarijih polaznika radionice. Starija djeca, koja su išla u više razrede škole, bez problema su sama mogla pratiti upute i izvoditi pokuse, dok su najmlađi, od kojih su neki tek učili čitati zaostajali. Knjižničarka je njima pomagala prilikom izrade pokusa te je dogovoreno da će svi raditi istom brzinom; tek nakon što svi završe jednu fazu pokusa prelazi se na drugu. Ovaj „problem“ miješanih

⁸ Petrović-Sočo, Biserka. Neke suvremeno stručno-metodičke osnove ekološkog odgoja u predškolskoj ustanovi / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000. str.45.

dobnih skupina na kraju je donio i neke prednosti jer kako su se radionice ustalile i kako su djeca redovno dolazila, međusobno su se upoznali, počeli se družiti, razmjenjivati iskustva iz škole ili iz vrtića, stariji pomagati mlađima, dok su mlađi učili od starijih, slušali njihove savjete i bili spremni zatražiti njihovu pomoć.

Promatranjem djece na radionici uočen je napredak kod u motoričkim vještinama jer ih se kroz radionice poticalo i ohrabrivalo da sami rade. Stalno se isticalo da nema pogrešno ili loše napravljenih pokusa, tako da je promatranjem djece uočen značajan napredak i samostalnost u radu. Da bi svi završili na vrijeme, neka su djeca, kako je radionica odmicala, bila spremna pomoći drugoj u rezanju ili bojenju.

Osim u prostoru igraonice, radionica Eko-laboratorij održavala se i ispred knjižnice, ukoliko su pokusi mogli izazvati „nered“ u zatvorenom prostoru. Jedan od takvih pokusa bio je „Vulkan“ koji se izvodio u dva dijela. U prvom dijelu djeca su napravila vulkan od čaše i papira, a u drugome dijelu djeca su miješanjem prehrambene boje, deterdženta za pranje posuđa, octa, vode i sode bikarbone izazvala kemijsku reakciju, nalik vulkanskoj erupciji.

Slika 5.

Radionica je završila druženjem polaznika na kojem su im uručene pohvalnice za uspješno izvođenje pokusâ te im je prikazan kratki filmić koji je knjižničarka napravila, a

koji je bio presjek svih do tada održanih radionica. Radionicu su pohađala 92 djeteta koji su pored škole redovno dolazili u knjižnicu kako bi izvodili pokuse, družili se s drugom djecom, i kroz igru učili nešto novo.

Čuvari okoliša

Radionica Čuvari okoliša bila je više kreativnoga, nego edukativnoga karaktera jer „u likovnim aktivnostima različitih likovnih područja, djeca otkrivaju ekološke probleme na likovnim motivima. Recikliranjem odbačenih materijala, dobivaju uvid u korisnost reciklaže, a također stvaraju „nove“ vlastite materijale. Izradom zbirke s ekološkim porukama, također utječemo na ekološku svijest djece i pružamo im mogućnost iskaza vlastitih mišljenja, analize eko-likovne problematike i kreiranja različitih sugestija i prijedloga rješenja problemskih situacija.“⁹

Kako je radionica bila kreativnoga karaktera, mogla su je pohađati i djeca predškolskoga uzrasta jer „susret djeteta s prirodom započinje u obitelji i vrtiću. Štoviše, dijete predškolske dobi uključeno je u određene ekološke aktivnosti. Ono je u toj dobi usmjereno na opće doživljavanje prirode, čime se pokreće emocionalna osjetljivost. Dakako da se u susretu s prirodom ne radi samo o emocionalnome nego i spoznajnom i drugim procesima.“¹⁰

Radionice su započinjale čitanjem priča, pjesmica ili slikovnica o ekologiji iz razloga što tekstovi istih, koji su u suodnosu s ilustracijama i fotografijama obrađuju ekološke teme pretežno sa spoznajnoga gledišta te omogućuju djeci da kroz slušanje teksta i praćenje ilustracija spoznaju nešto novo. Osim slušanja priče od djece se očekivalo i da razgovaraju o pročitanome, iznesu primjere iz vlastita iskustva, daju savjete jedni drugima i na kraju izvuku zaključak kako svojim postupcima mogu utjecati na očuvanje i zaštitu okoliša. S djecom su provedeni i kvizovi putem kojih im se kroz igru i natjecanje pružila prilika da pokažu svoje znanje o prirodi, okolišu i zaštiti okoliša.

Radionica je bila kreativnoga tipa, ali specifična zbog toga zato što su se koristili samo materijali namijenjeni za otpad. Tako da su na radionici korišteni sljedeći

⁹ Cindrić, Anita. Ekološka promišljanja u likovnim aktivnostima djece predškolske dobi / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000. str.59

¹⁰ Uzelac, Vinka; Starčević, Irena. Djeca i okoliš. Rijeka: Adamić, 1999. str. 9.

materijali: plastične boce, kutije od mlijeka i drugih namirnica, plastične slamke, čepovi, tkanine, drveni štapići, stari papir, novine, časopisi, različita ambalaža (karton, stiropor, plastika), grančice, ostaci tkanine, vune, štipaljke, tijesto itd. Korištenjem materijala koji su namijenjeni za otpad djeci je približena ideja recikliranja, pokazalo im se da ne moraju bacati stvari, nego da uz malo kreativnosti i mašte od njih mogu nastati novi predmeti.

Slika 6.

Slika 7.

Jedan od ciljeva ove radionice bio je djecu podučiti važnosti pravilnoga razvrstavanja i odlaganja otpada, a isto tako upoznati ih s mogućnošću recikliranja i ponovne upotrebe nekih predmeta, što su mogli vidjeti i sami iskusiti u kreativnom djelu radionice. Jedan dio predmeta koje su djeca izrađivala nosila su kući, dok je drugi dio iskorišten prilikom uređenja Dječjega odjela. Bubamarama i pčelicama koje su djeca izrađivala od staroga novinskog papira ukrašen je Dječji odjel, a djeca su bila ponosna što su svojim prijateljima i roditeljima mogla pokazati kako upravo njihovi uradci krase Dječji odjel.

Predstave za vrtićku djecu

Prilikom osmišljanja programa i radionica orijentiranih na probleme i mogućnosti očuvanja okoliša nismo željeli izostaviti ni vrtiće te smo promišljali što bismo njima mogli ponuditi.

Prema autorima Lane i Rossow kvaliteta odgoja i obrazovanja za okoliš podrazumijeva:

- razvijanje osjećaja i svijesti prema okolišu,
- povećanje znanja o ekološkim problemima
- njegovanje pozitivnih stavova prema okolišu
- razvijanje ekoloških vještina
- stvaranje prilika za aktivno sudjelovanje i rješavanje problema okoliša (Lane i Rossow, 1993:226-228.).¹¹

S ciljem zadovoljavanja gore navedenih kriterija promišljalo se na koji način osmisliti program koji će vrtićkoj djeci pomoći pri razvijanju svijesti prema okolišu, povećati znanje o ekološkim problemima te razviti pozitivne stavove i ekološke vještine. Rješenje koje nam se nametnulo bila je predstava za djecu. Razloga je za odabir predstave mnogo, a između njih izdvajamo: predstava privlači i zadržava dječju pozornost, zanimljiva scenografija i izbor kostima kod djece mogu izazvati prepoznavanje kao i privući te zadržati njihovu pozornost, djeca se mogu poistovjetiti s likovima iz predstave, predstava je interaktivna i cijelo su vrijeme djeca uključena sa svojim komentarima i primjedbama. Prema scenariju koji je osmislila jedna od knjižničarki, nastala je predstava Alergični Planet Zemlja u kojoj su glumile dvije knjižničarke. Jedna knjižničarka glumila je alergičnu djevojčicu, dok je druga knjižničarka bila u kostimu ogromnoga cvijeta. Ogromni cvijet svakako je bio element iznenađenja jer jedan veliki cvijet koji se kreće i govori privukao je i zadržao njihovu pozornost tijekom trajanja cijele predstave.

Scenografija se sastojala od kutija koje su bile obojene u boje spremnika za otpad: plavi za papir, zeleni za staklo, žuti za plastiku, sivi za metal i crveni za baterije. Ideja predstave bila je povući poveznicu između alergične djevojčice s kojom su se mnoga djeca poistovjetila i alergičnog planeta Zemlja koji je alergičan na otpad koji bacamo u prirodu, umjesto u za to predviđene spremnike.

¹¹ Uzelac, Vinka; Starčević, Irena. Djeca i okoliš. Rijeka: Adamić, 1999. str. 11. i 12.

Slika 8.

Nakon početnoga šoka koji uslijedi kada se djevojčica sretne s ogromnim cvijetom, započinje njihov razgovor u kojem cvijet objašnjava djevojčici važnost razvrstavanja i odlaganja otpada u spremnike. U predstavi djeca nisu samo pasivni gledatelji nego se i oni aktivno uključuju svojim komentarima i primjedbama kada ih djevojčica pita gdje oni odlažu otpad. Također, oni djevojčici pomažu pri razvrstavanju otpada i odlaganju otpada u prave spremnike.

Na kraju predstave cvijet je pripremio seriju pitanja za djevojčicu kako bi provjerio što je ona zapamtila i naučila od njihova razgovora, a djeca su uključena u taj razgovor jer su im podijeljeni rekviziti – štapići na kojima je Planet Zemlja s tužnim i sretnim licem. Rečenice kojima se željelo testirati koliko su djeca pratila predstavu i usvojila ideje o očuvanju okoliša započinjale su:

- Ukoliko djeca i odrasli bacaju boce u potok, kakav će biti Planet Zemlja?
- Ukoliko djeca zajedno s odgojiteljicama posade drveće u dvorištu vrtića, kakav će biti Planet Zemlja?
- Ukoliko djeca omote od čokolade bace pored kante za smeće, kakav će biti Planet Zemlja?
- A kakav će biti Planet Zemlja ukoliko bace omot od čokolade u kantu za smeće?

Osim odgovaranja na pitanja, djeca su mogla iznijeti primjere na koji se način oni brinu o zaštiti i očuvanju Planeta, gdje smo mogli čuti neke zanimljive, ali i neke šaljive primjere. Kako autorice Uzelac i Staračević navode „djeca u predškolskoj dobi mogu i imaju potrebu za raznim susretima s prirodom/okolišem i za ekološke aktivnosti, samo ako ih se u tome potiče, odnosno ako ih se na to upućuje.“¹²

Odabir predstave kao sredstva komunikacije za prenošenje poruke pokazao se kao izvrsno rješenje jer predstava privuče i zadržava dječju pozornost, djeca s nestrpljenjem očekuju što će se sljedeće dogoditi, mogu sudjelovati u predstavi (kao što je bila situacija ovdje kada su trebali razvrstati otpad u spremnike ili odgovarati na pitanja o tome kako bi se Planet Zemlja osjećao ukoliko budu bacali otpad u prirodu ili u za to predviđene spremnike). S obzirom na činjenicu da sva djeca koja idu u vrtiće još ne znaju čitati ili pisati, na ovakav način ponuđeno im je da iskažu svoje mišljenje, da nauče nešto novo kroz predstavu te čuju zanimljiv dijalog između djevojčice i cvijeta.

Edukativne radionice za osnovnoškolce

Osim tjednih radionica koje su pohađala djeca osnovnoškolskog uzrasta, osmišljeni su posebni programi koji su ponuđeni školama, a orijentirani su na problematiku zaštite i očuvanja okoliša te su prilagođeni djeci s obzirom na uzrast i pretpostavljenu razinu znanja koju su stekli u školi. Kako autorica Uzelac Vinka navodi „problematika okoliša ulazi u posljednje vrijeme sve više u središte odgojnih i obrazovnih razmišljanja. Nema nikakve sumnje da je odgoj i obrazovanje za okoliš bitan preduvjet i okosnica onoga što se želi postići većom društvenom brigom za razvoj ekološke svijesti djece, mladih i odraslih.¹³ Cilj ekološkoga odgoja, dakle, nije znanje kao korpus činjenica koje dijete treba naučiti o okolišu, nego razumijevanje prirodnih procesa i njihove uzajamne ovisnosti te izgradnja stavova i pozitivnoga odnosa prema

¹² Uzelac, Vinka; Starčević, Irena. Djeca i okoliš. Rijeka: Adamić, 1999. str. 32.

¹³ Uzelac, Vinka. Ekologija temeljena na pedagojskim pristupima i problemi odgoja predškolske djece za okoliš. / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000. str.16. i 17.

okolišu u praksi, u akciji, u življenju.“¹⁴ U nastavku članaka prikazani su programi koji su realizirani s učenicima osnovnih škola.

Močvara - Priča o životu jednog vretenca

Za učenike nižih razreda osnovne škole pripremili smo radionicu Močvara – priča o životu jednoga vretenca. S obzirom da „događaji pojedinih priča i pjesama atraktivni su jer tekst može stupiti u brzu interakciju s manje ili više sličnim događajem ponašanja u djece. Priča ili pjesma omogućuje da se djeca ili učenici u komunikaciji prisjete i komentiraju neke svoje doživljaje u okolišu. Proširivanje doživljaja može se nadovezati na dublju impresiju o (u/uz) okolišu/održivu razvoju, o svemu onome što je lijepo ili ružno u okolišu.“¹⁵

Kao što i sam naziv priče kaže „Močvara – priča o životu jednog vretenca“ opisuje život u močvari iz perspektive vretenca Vilka. Kroz priču Vilko putuje kroz močvaru te upoznaje i razgovara sa stanarima močvare: ribicama, punoglavcima, račićima, štukom, somom, vidrom i dabrom, a djeca ujedno uče o njima i njihovom načinu života. U priči je obrađen problem zagađenja okoliša jer mnogi ljudi bacaju otpad u močvare. No, kroz Vilkovu naivnost i neuspješnosti u potrazi za prijateljima, prijatelji se s bocom i dâ joj ide Pero. Malo mu je čudno što Pero ne razgovara s njim, ali on ne odustaje od njihova prijateljstva sve dok mu stariji stanovnici močvare ne kažu da njegov Pero nije živo biće, da je to boca koja je pala na dno s neba i da mu ona ne može biti prijatelj. Tu započinje njegova pustolovina. On ide otkriti kako je boca stigla na močvarno dno jer ga odgovor koji mu je ponuđen – da je pala s neba, nije zadovoljio. Na tome putu upoznaje i druge stanovnike močvare i dolazi do djela u kojem je sve zagađeno, u kojem nema ni raslinja ni drugih životinja. Tu završava njegova potraga te se vraća nazad u svoj dom. S njegovim procesom preobrazbe, dobiva krila i izlazi na površinu, prvi put gleda močvaru iz zraka, otkriva i sluša razgovore životinja koje žive na površini močvare, kao što su zmijske, bjelouške, rode, čaplje itd. U svome letu dolazi do zagađenoga dijela močvare koji je posjetio dok je bio ispod vode i jednoga dana ugleda čovjeka koji punu vreću otpada

¹⁴ Petrović-Sočo, Biserka. Neke suvremeno stručno-metodičke osnove ekološkog odgoja u predškolskoj ustanovi / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000. str.43

¹⁵ Uzelac, Vinka; Lepičnik-Vodopivec, Jurka; Anžić, Dunja. Djeca – odgoj i obrazovanje – održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2014. str. 32.

baca u močvaru te napokon dobiva odgovor na pitanje o tome kako je njegov Pero dospio na močvarno dno.

Ova je priča zanimljiva iz nekoliko razloga:

- iz toga što djeca mogu upoznati močvaru i njezine stanovnike
- napisana je na zabavan način, iz perspektive maloga vretenca koji im opisuje život i stanovnike močvare ispod i iznad površine vode
- djeca se upoznavaju sa životom jednoga vretenca i uče o tome kako se on mijenja
- prikazan je problem onečišćenja iz perspektive jednoga od stanovnika močvare. Vilko je objasnio kako onečišćenje utječe na stanovnike močvare, ponudio je odgovor na pitanje tko je uzročnik onečišćenja i ostavio dovoljno prostora za raspravu.

Radionica je započela PowerPoint prezentacijom jer je Močvara – priča o životu jednog vretenca skenirana i prikazana na slajdovima, kako bi djeca, dok im se priča čita, mogla ujedno pratiti i slike. Nakon čitanja priče uslijedio je razgovor o pročitanome, kviz znanja u kojem su djeca bila podijeljena u skupine i trebala rješavati zadatke kako bi se provjerilo koliko su pažljivo slušali i što su zapamtili od onoga što su čuli. Na samome kraju radionice djeca su gledala kroz mikroskope različite uzorke, među kojima i kapljicu vode te imala zadatak da nacrtaju ono što su vidjeli. Pojedini učenici imali su problema jer su se prvi put susreli s mikroskopom i gledali kroz njega. Na kraju su ipak svi uspješni vidjeti i nacrtati viđeni uzorak.

Slika 9.

Radionici je prisustvovalo 136 učenika koji su u pratnji učiteljica dolazili u Knjižnicu. Na primjeru ove radionice može se zaključiti da kombinacijom različitih elemenata kao što su priča popraćena slikama, lik iz priče s kojim djeca mogu suosjećati i od kojega mogu učiti, kvizom, korištenjem laboratorijske opreme i kreativnom radionicom djeci može prikazati problem zagađenja okoliša te s njima kroz razgovor doći do mogućih rješenja.

Šuma i njezini stanovnici

Za razliku od vrtičke djece koja tek uče i upoznaju se s prirodom, učenici viših razreda osnovnih škola već imaju određeni korpus znanja o zaštiti i očuvanja okoliša te se zbog toga njima trebalo ponuditi nešto drugačije. Odlučeno je da će se organizirati radionica na kojoj će biti obrađena jedna nastavna cjelina iz prirode, a to su Šume i njezini stanovnici. Kroz predavanje o šumama, vrstama drveća, šumskim životinjama i njihovoj ugroženosti djeca su upoznata s važnosti očuvanja šuma i opasnostima koje prijete njima i njihovim stanovnicima. Predavanje je održala profesorica biologije koja je

na kraju radionice pred djecom secirala glistu. Ovo je iskorak od uobičajenoga načina obrade nastavne jedinice jer učenici su imali priliku gledati sam proces seciranja gliste, kao i detaljnije pogledati njezine dijelove.

Slika 10.

S obzirom da škole nemaju praksu ovakvoga tipa učenja, iz razgovora s djecom i prema povratnim informacijama koje smo od njih primili, saznali smo da im se svidjela promjena jer su uživo mogli vidjeti dijelove gliste, za razliku od uobičajenoga gledanja iz knjiga. Ovaj tip radionice nije orijentiran samo na zaštitu prirode i okoliša, iako je i taj segment obrađen, nego pravi odmak uvođenjem seciranja životinje i učenja gledanjem.

Obrada lektire „Pismo iz Zelengrada“

Osim kreativnih radionica za učenike drugih razreda osnovnih škola, pripremili smo i obradu lektire „Pismo iz Zelengrada“, autorice Nevenke Videk. Autorice Uzelać, Lepičnik-Vodopivec i Anžić ističu da „u komunikaciji s tekstom priče ili pjesme djeca će vjerojatno promatrati i komentirati, ali i zauzimati određena stajališta o određenim odnosima. Također mogu i naslućivati, iako vjerojatno neće biti u stanju razumjeti, kako se može ljepše živjeti ako svi, pa i djeca, ulože određeni napor. Njihova prijašnja iskustva

moгу pojedinom pričom ili pjesmom postati kompleksnija. Priča ili pjesma može se prihvatiti kao osnova za podsjećanje na sve ono što su djeca uradila korisno za održivu budućnost. Djeca s razvijenim iskustvima u komunikaciji o problemima okoliša naslutit će da je bit priče ili pjesme odnos čovjeka prema održivosti. Pojedine priče i pjesme ostavljaju djeci dovoljno slobode da u komunikaciji iznesu svoje želje i zamišljene akcije o održivu razvoju. Pričama i pjesmama moguće je uvesti djecu u dublje i cjelovitije promatranje, doživljavanje, razmišljanje o odnosima i ponašanjima u okolišu. Pod utjecajem priče i pjesme mogu se očekivati različiti kreativni radovi djece.¹⁶

S obzirom da ova priča opisuje zagađeni potok koji se zbog prevelike količine smeća razbolio, kao i aktivnost životinja koje su se udružile kako bi ga očistile, potom napisale pismo ljudima iz grada da paze na potok i na šumu te da više ne bacaju smeće u njega – ona se izvrsno uklopila u temu Zelene zone Gradske knjižnice Vukovar. Ova lektira zadovoljava sve gore navedene kriterije jer obrađuje temu zagađenoga okoliša, kod djece ostavlja dovoljno prostora za komunikaciju i iznošenje prijedloga o rješavanju problema i njihovom ponašanju u okolišu. Zanimljiv stil pisanja u stihu kao i predstavljanje problema zagađenja okoliša iz perspektive životinja privlače i zadržavaju dječju pozornost i bude im radoznalost. Osim obrade lektire ova tema otvara prostor za podučavanje o dodatnim temama kao što su razvrstavanje otpada u spremnike, pisanje eko-poruka o zaštiti okoliša, izrada plakata vezanih za priču ili za očuvanje okoliša.

Slika 11.

¹⁶ Uzelac, Vinka; Lepičnik-Vodopivec, Jurka; Anžić, Dunja. Djeca – odgoj i obrazovanje – održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2014. str. 32.

Promocija knjige Marice Milčec

U okviru Zelene zone Gradske knjižnice Vukovar nije izostavljena ni jedna od glavnih djelatnosti knjižnica – organiziranje promocija knjiga i predstavljanje autora korisnicima, ali s naglaskom na autore koji su orijentirani na temu okoliša. Proučavajući autore knjiga za djecu koji se bave ili koji su objavili knjige s tematikom zaštite i očuvanja okoliša, odlučili smo se ugostiti Maricu Milčec. Ona i Dario Kukić objavili su 4 slikovnice u serijalu *Spasimo zemlju* i to:

1. Zatvori vodu
2. Nije smeće sve za vreće
3. Zraka trebam, hitno!
4. U tlu čistu imamo glistu.

Kao što im se iz naslova može zaključiti, ove slikovnice obrađuju teme onečišćenja i zaštite vode, zraka tla, te problem odlaganja otpada i mogućnosti recikliranja. Ove su slikovnice vrlo zanimljivo koncipirane jer nakon priče sadrže pitalice s odgovorima, objašnjenje problema, kao i način na koji možemo pomoći, pokuse s pomoću kojih djeca mogu istraživati te kviz znanja.

Autorica je održala promociju slikovnica te razgovarala s djecom o problemu onečišćenja i zagađenja okoliša. Kroz razgovor djeca su pokazala što oni znaju o okolišu, o problemima u okolišu i na koji način mogu pomoći.

Slika 12.

Zaključak

Problemi s kojima se danas susrećemo, kao što su onečišćenje okoliša, zagađeno tlo, zrak, voda te prekomjerne količine otpada, obrađuju se i prezentiraju na različite načine. Knjižnice kao kulturne institucije ne smiju biti izostavljene te na svoj način trebaju korisnicima ponuditi korisne informacije. Osim knjiga koje se bave tom tematikom, mogu pokušati i kroz izložbe, promocije knjiga te ugošćavanje autora koji se bave tom problematikom, predavanjima, edukativno- i/ili kreativnim radionicama ukazati svojim korisnicima na ovaj problem i na to kako svaka osoba može svojim primjerenom barem malo pridonijeti očuvanju okoliša. Nakon pobjede na natječaju *Moja zelena zona* Zagrebačke banke, Gradska knjižnica Vukovar odlučila je na 6 mjeseci svoje poslovanje usmjeriti isključivo na zaštitu okoliša i recikliranje.

U gornjem tekstu prikazano je kako se kroz različite tjedne edukativno-kreativne radionice, obrade lektira, predstave za vrtićku djecu, edukativne radionice za djecu viših razreda osnovnih škola, promocije knjiga, obradila ova tema na Dječjem odjelu. Naglasak prilikom obrade teme stavljen je na djecu jer kako Nevenka Videk u pismu iz Zlengrada piše:

„Po poštaru
Brzom zecu
Pozdravit će
Samo djecu.
Ona neka
Uvijek znadu
Veselje su
Zelengradu.
Gdje god krenu,
Gdje god odu
Pazit će
Na prirodu.“¹⁷

¹⁷ Videk, Nevenka. Pismo iz Zelengrada. Zagreb: ABC naklada, 2003. Str. 9.

Djecu treba učiti o važnosti očuvanja okoliša, štetnom djelovanju bacanja otpada i važnosti recikliranja, a mi se u Gradskoj knjižnici Vukovar, nadamo da smo u tome uspjeli.

Literatura

Cindrić, Anita. Ekološka promišljanja u likovnim aktivnostima djece predškolske dobi / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000.

Gradska knjižnica Vukovar. URL: <http://www.gkvu.hr/index.php/vijesti/225-gradska-knjiznica-vukovar-organizirala-je-likebook-3-i-gradu-vukovaru-poklonila-zelenu-citaonicu-> (25.5.2015.)

Petrović-Sočo, Biserka. Neke suvremeno stručno-metodičke osnove ekološkog odgoja u predškolskoj ustanovi / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000.

Uzelac, Vinka; Lepičnik-Vodopivec, Jurka; Anžić, Dunja. Djeca – odgoj i obrazovanje – održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2014.

Uzelac, Vinka; Starčević, Irena. Djeca i okoliš. Rijeka: Adamić, 1999.

Uzelac, Vinka. Ekologija temeljena na pedagojskim pristupima i problemi odgoja predškolske djece za okoliš. / Ekologija: korak bliže djetetu: zbornik radova stručno znanstvenog skupa. Rijeka, 21.-23 listopada 1999. Rijeka, Adamić, 2000.

Videk, Nevenka. Pismo iz Zelengrada. Zagreb: ABC naklada, 2003.

Zagrebačka banka: Zelena Zona. URL: http://www.zelenazona.hr/home/wps/wcm/connect/zelena/zona/zaba_u_akciji/donacije_i_sponsorstva/moja_zelena_zona_odabrani_finalisti (25.5.2015.)